

Gospodar in gospodinja

LETO 1939

18. OKTOBRA

ŠTEV. 42

Domači vrt in jesen

V mislih imam pred vsem zelenjadni vrt in cvetlične gredice. Dandanes, ko gre zlasti za to, da pridelamo dovolj živeža, je nujno, da izkoristimo vsako ped zemlje, torej tudi vrt pri hiši. Napačno bi bilo, ko bi omalovaževali pridelke iz domačega vrta, pa če bi bili na videz še tako neznatni. Tudi tukaj velja znana prislovica: Zrno do zrna... Mnogo majhnih, lepo obdelanih in dobro izkoriščenih vrtov da skupaj velik vrt z veliko množino pridelka, ki gotovo tudi veliko zaleže. Le pomislimo na tako težko pričakovano prvo spomladansko zelenjad, pa na solato, ki je poleg krompirja in kruha vsakdanja poletna jed na vsaki kmečki mizi.

Da bomo pa imeli od domačega vrta čimveč koristi in užitka, moramo sedaj pred zimo poskrbeti, da spravimo na varno čim več zelenjadi za zimsko dobo, in da pripravimo vrt že sedaj jeseni za čim uspešnejše izkoriščanje v prihodnji pomladi.

Za spravljanje zelenjadi v zimске shrambe je sedaj še prezgodaj, ker nekatera zelenjad se vprav v tej bolj hladni in mokri dobi najlepše razvija in ker bo zimska doba že itak predolga, če s spravljanjem še tako odlašamo. Pač pa pripravimo že sedaj potrebne prostore na prostem, v toplih gredah in v kleti, da bomo v ugodnem trenutku lahko pohiteli s spravljanjem. Za zimo odločimo tako zelenjad, ki še ni preveč dozorela, ker le taka se v zimski shrambi dobro drži in dlje časa počaka zdrava. Vse, kar je že sedaj doraslo in dozorelo, porabimo pred zimo, naravnost iz vrta. V zimski shrambi se bodo dobro držale karfijole, ki sedaj še rastejo in se razvijajo, zelje in ohrovt, ki sta sedaj še zelena in šele delata glave, endivija, ki je sedaj še v razvoju, glavičasti kapus, ki je šele nastavil glavice, podzemeljske kolerabe, ki sedaj še najboljše rastejo, redkev in črni koren, ki se še debelita, redčva pesa, ki je sedaj še razmeroma drobna itd.

Skrbna gospodinja si pripravi nekatere zelenjadne rastline, zlasti dišavna zelišča, v neposredno bližino kuhinje, da ima pozimi zelenje vedno pri roki. Posadimo takoj sedaj v primerne večje cvetlične lonce ali zabojčke nekaj korenin petršilja, zelene in par grmičkov drobnjaka ter postavimo posode na zavarovan svetel prostor v bližini kuhinje ali celo na kuhinjsko okno.

Za zelenjadno zimsko shrambo so kaj primerne prazne tople grede, ki se dajo zanesljivo zavarovati pred mrazom in so varne pred vodo. Tudi ta prostor je treba o pravem času izprazniti (izmetati zemljo in gnoj), ter pripraviti okna in pokrove.

Suha, ne pretemna klet, kjer se toplina nikdar ne skrči pod ničlo, je tudi prav dobra zimska shramba za zelenjad. Tako shrambo treba že sedaj, preden je čas shranjevanja, v to svrho temeljito pripraviti. Spravimo iz nje vso zemljo, ki je morda ostala notri od prejšnje zime. Taka, navadno izsušena in raznih bolezenskih kali polna zemlja ni več za rabo. Zvozimo jo v vrt na prazne grede, kjer se pomeša med drugo zdravo, svežo zemljo. V klet pa navozimo sveže, zdrave, primerno vlažne zemlje, kamor bomo prisuli zelenjad, ki jo s koreninami spravljamo v shrambo. Potem klet do čistega osnažimo, če treba zažvepljamo in prebelimo stene in strop, da zamorimo v njej vse trose, ki ogrožajo zelenjad. Tako bi bilo za hranjenje zelenjadi vse pripravljeno in mirno lahko čakamo ugodne prilike, ko bomo pričeli pridelke umikati na varno pred zimo, kar pa se začne navadno šele po Vseh svetih in traja do sredi novembra ali še dlje, kakor je pač vreme in druge prilike.

V vrtu samem imamo v jeseni tudi razna potrebna dela. Spraznjene gredice sproti pognojimo, globoko preštihajmo in pustimo čez zimo v grudah. Zelo napačno bi bilo, ko bi zemljo drobili in površino gladko razgrabili. Tako delamo samo spo-

mladi in poleti, preden grede obsejemo in obsadimo. — Sedajle je čas, da premečemo in uredimo kompost. Če le mogoče, primešajmo posameznim plastem najmlajšega in torej še nerazkrojenega letnika nekoliko neoljenega apnenega dušika. — Kjer je ugodna prilika, nasadimo nekaj zimske solate, ki jo moramo pa pokriti s smrekovimi vejami, ko pritisne hujši mraz in ni snega. — Ponekod so začeli poskušati saditi ta mesec rani krompir. Ako ni prehude zime in pa, če je dovolj snega, da zemlja ne zmrzne, se taka jesenska saditev krompirja lahko prav dobroc obnese. Velja pa to seveda samo za toplejše kraje in posebno ugodne lege, ki so varne tudi pred pozno pomladansko slano. — Ta mesec je čas, da posadimo šalotke, zimski česen in luk kozjek. To so čebulnice, ki morajo biti čez zimo v zemlji, ako hočemo, da se bodo drugo leto povoljno razvile in dale obilen pridelek.

Končno tudi ne pozabimo na **okrasni del vrta**. Visoke vrtnice treba odvezati, da vrhov ne polomi nenadni sneg, ki naredi v tem času lahko ogromno škodo. K zimskemu počitku jih pa še ne smemo položiti. Za to je čas šele v drugi polovici novembra, ob ugodnem vremenu pa še pozneje. Vrtnica mora dozoreti in se utr-

dit ter navaditi na našo zimo, potem bo ostala zdrava pod odejo. To velja tudi za nizke vrtnice. — Poberimo iz zemlje čebulice **mečkov**, in gomolje **dalij** ali **georgin** in **kan**. Gomolje žlahtnih kan moramo imeti čez zimo na toplem, njim ne zadostuje toplina kleti, čeprav v njej ne zmrzuje. Dobro se ohranijo v suhi šoti v zakurjeni sobi. — Posadimo čebulice **hi-jacintov**, **tulipanov**, **narcis** in vseh drugih čebulic, ki cveto zarana spomladi. Poberimo cvetlično seme, pospravimo ocvele cvetlice, gredice pognojimo in preštihajmo, osnažimo ves vrt plevela, pokosimo zadnjič trato ter še enkrat očistimo in obsekajmo pota. — Denimo na varno vse lončnice, ki ne prenesejo hujšega mraza kakor so n. pr. **oleander**, **muze**, **palme**, **draune**, **evonimus**, **lavor**, **pelargonije**, **fuksije**, pa tudi **roženkraut**, **rožmarin** in **nageljni**. Začasno jih lahko postavimo v vežo, na stopnišče, na verando ali kamorkoli pod streho. Pozneje, ko se bo obetal hujši mraz, jih bomo umaknili v zimsko shrambo. Vse naštet in še razno drugo manj občutljivo sobno in vrtno okrasno rastlinje spada čez zimo v **hladen**, **svetel prostor**, kjer je toplina prilično od 5—8 stopinj Celzija. Topli, ali celo kurjeni prostori tem rastlinam jako škodujejo.

Pitanje prašičev

Dober svinjak in umna prašičjereja je eden najvažnejših virov za prehrano družine (mast za zabelo, klobase, prekajeno meso), pa tudi imeniten vir dohodkov, če gospodar, ozir. gospodinja razume svoj posel. So svinjerejci, ki imajo v hlevu plemenite živali in je eden glavnih ciljev njihove reje ta, da vzgajajo in prodajajo drugim gospodarjem mlade pujske, bodisi za plemo ali pa za rejo. Drugi svinjerejci pa so si postavili cilj: kupovati mlade prašičke in jih izrediti ali v pršutnike za meso, ali pa v špeharje (slaninarje), ki dajo mast kot glavni produkt.

Če hočeš, da bo tvoje pitanje rentabilno, skrbi pred vsem, da si nabaviš od znanega rejca na vso moč zdravih in lepo razvitih pujskov, ki so pa od svojih staršev podedovali tudi sposobnost za pitanje. Niso namreč vse pasme enako sposobne za pitanje. Pri nas na Slovenskem je prašičji material še močno

neizenačen, kakor pravimo; vendar pa imamo že pasme, s katerimi lahko dosežeš lepe uspehe. Take pasme so n. pr. črnopasata gorenjska, krškodolska, jorkširska (angleška), bela spodnještajerska, da ne pozabim nemške požlahtnjene Hešove pasme; tu in tam redijo turopoljce, pa tudi pasmo mangalica, ki je posebno dobra za pitanje na mast.

Zelo nespametno ravna gospodar, ki ima dobro plemensko svinjo in dobi od nje cel roj mladih pujskov, 10, 12, 14; ker sam rabi za naprej samo 4 ali 5, proda druge v starosti šest do osem tednov. Do tukaj je še vse v redu. Toda pri prodaji pusti, da mu kupci prebero in odvzemo najboljše, najlepše razvite živalce, njemu pa ostane, kar je bilo najslabšega. Spitati tako žival v lepe pršutnike ali celo v rejene svinje pocieni in z dobičkom, to je težka naloga, umetnija, ki se ti bo le malokdaj posrečila. Redoma taki slabiči ne rastejo

veselo, nimajo tistega teka, ko bi si ga želel gospodar, niso tako odporni proti boleznim kakor njihovi odprodani bratci, in — dobro pomisli! — vsak kilogram telesnega prirastka na teži boš dosegel z njimi najdražje, z največjimi stroški. Zato pa svarim tudi kupce mladih pujskov: Ne glej pri tem na nekaj kovačev, samo da dobiš res izvrstno blago! Nekoliko večji izdatek se ti bogato povrne. Ko izbiraš prašičke, ne glej samo, kako imajo ustrojeno glavo, tudi ne preveč na barvo, glavna stvar ti bodi, da je pujskec lepo razvit, to se pravi, da tehta:

ko je star 6 tednov, svojih 10 kg,

ko je star 8 tednov, svojih 15 kg,

ko je star 10 tednov, svojih 20 kg.

Če le mogoče si kupi prašičke v hlevu rejca samega, ne pa na semnju. Nikar ne pozabi in daj cepiti prašičke proti rdečici; s primeroma majhnim denarjem se lahko obvaruješ velike nesreče. Cepljenje, zlasti bolj plemenitih prašičev, bi moralo postati za vsakega rejca pravilo. Če daš cepiti živali junija, traja njihova odpornost proti bolezni 4 do 6 mesecev, tako da so zavarovane za čas največje bolezenske nevarnosti, skozi vroče poletje do pozne jeseni. — Pri pitanju se moramo držati načela, da pokladamo krmo v obliki goste kaše, žganecv, ne pa redkega soka, kar se tako rado dogaja, in da napajamo (z vodo ali posnetim mlekom ali sirotko) posebej, pol ali še bolj celo uro po použitju krmi. Prašič ima od narave le bolj malo obsežne drobovje (želodec in črevesje) za prehrano, nagnjen je pa k temu, da krmo kar hitro golta, ne da bi jo kaj grizel in premešal s slino. Če torej krmiš redko hrano, je prisiljen prašič sprejemati velike množine vode; ta pa silno razredči prebavne sokove, ki se izločajo v gobcu in želodcu in črevesju in velik del krme, tudi najboljših močnih krmil (moke, žita, tropin) utegne iti neprebavljen skozi drobovje v gnoj. Saj je prav, gospodinja! Le porabi kuhinjske odpadke v svinjaku. Toda odlij odvečno vodo in porabi goščo. Nedavno je izrekel mož, ki je velik strokovnjak v pitanju prašičev, sarkastične besede: »Krmite prašiče z gosto, kašnato pičo, pa če se ti je v to svrhu treba tudi skregati z gospodinjo!«

Katera krmila so pa najpripravnejša za pitanje prašičev? Najbolje bodo iz-

koristili tvoji ščetinarji tista krmila, ki jih najlažje prebavijo. Zato krmila, ki vsebujejo veliko lesovine (celuloze) ne veljajo dosti za prašiče. Pitanje se z njimi samo zavlačuje, s tem pa tudi podražuje. Pitati pričnemo pujse šele, ko so dosegli primerno starost in težo. Zato pa Bog varuj, da bi zanemarili prašičke v prvih mesecih in tednih življenja! Če pokladaš mladim pujskom samo zelenjavo in domačo oblogo, je to ravno toliko, da še ostanejo živi; te živali se ti ne bodo nikoli tako razvile, kakor bi se morale razviti, da bo pitanje res uspešno in za te rentabilno. Izvrstna je pa za doraščajoče pujske dobra zelena pašna, ki jo je pa treba izpopolniti z žitom, da bo uspeh popoln. Ko tehta prašič 40 do 80 kg, izvrstno izkorišča mlado zeleno pičo, travo, deteljo in zmesi obeh. Izmed okopavin je za pitanje nenadomestljiv krompir, ki ga ne pokladamo nikoli v surovem stanju, ampak le kuhanega ali parjenega, vodo pa vselej odlij! Pesa in korenja sta izvrstna v surovem stanju zlasti za plemensko žival, pa tudi pri pitanju dobro služita. Zdrob ali rezanica iz mlade posušene lucerne ali pa domače črne detelje v manjši množini (do četrtil kilograma na dan in rep) koristno dopolnjuje okopavine. — Na meso pričnemo pitati prašiče, ko so stari 6 mesecev in jih spitamo do devetega meseca; takrat je njihovo meso najboljše. Te tri mesece dajemo hrano, ki dela v prvi vrsti meso (ne pa slanino), torej beljakovinsko krmo. Ko pa pričneš pitati na mast, mora biti tudi krma primerna temu smotru, to je škrobna krma, ki vsebuje v prvi vrsti mnogo ogljenčevih hidratov (škrob, sladkor, mlada celuloza).

Zato čisto narobe ravna gospodinja, ki pita prašiče s samim krompirjem in korenjem, češ, da ima žita še za dom premalo. Tako krmljenje, cenj. gospodinja, je tvoji hiši v škodo, kajti brez beljakovin, to je brez žita in mleka, gre tudi velik del krompirja neizkoristen skozi žival v gnoj. Tvoje krmljenje je navzlic drugačnemu videzu drago, zato pa — oprosti! — ni pametno. Izmed močnih krmil uporabljamo pri nas najbolj oves, ječmen in turščico. Pšenica je izvrstno krmilo, zlasti za pitanje na meso; saj vsebuje 9 do 11% prebavljivih beljakovin. A porabimo jo večinoma za kruh. Kot nenadomestljiv smatrajo mnogi svinjerejci za pitanje ječmenov zdrob. Nekoliko ovsu pokladaj samo mladim

pujskom, da dobe zdravo kri in hitro rastejo. Za pitanje je pa predrag; raje ga prodaj in kupi mesto njega turščice, ki ima vse drugačno veljavo za pitanje! Najbolje zadeneš, ako sestaviš iz močnih domačih krmil zmes iz: dve tretjin ječmenovega zdroba, ene tretjine pa koruznega ali rženega zdroba, ki jima lahko primešaš zdrobljenega fižola ali boba ali ribje moke, če jo dobiš poceni.

Morda se ti čudno zdi, da priporočam za pitanje — fižol. Seveda ne tistega, ki ga rabiš za družino, ampak fižol, ki ga prodaš trgovcu, mnogokrat za nizko ceno. Pri navadni, slabi ceni to bo fižol več zalagal kot močno krmilo, kakor pa bi dobil zanj od trgovca. Treba je pa fižol porabiti kmalu po mlačvi, ne šele čez dolge mesece, ko je že ves trd in plesniv. Če ga daš v mlin in primešaš drugemu žitu, se bodo prašiči hitro navadili nanj. Fižol je še za zdravega človeka eno izmed najbolj tehničnih jedil, koliko koristnejši je šele za živali, ki imajo mnogo krepkejša prebavila. Vsebuje namreč čez 19% beljakovin. Tudi bob, ki je ena najbolj častljivih in najstarejših rastlin naših slovenskih pokrajin, vam toplo priporočam za pitanje prašičev; to pa posebno zato, ker je zadovoljen z vsakim koticom tudi slabe zemlje. Isto velja za topinambur ali papeževo repico, ki je po redilnosti podobna krompirju, le za spoznanje slabši od njega; ne pozabimo na te rastline, posebno če pridejo kaki težji časi. — Otrobi za pitanje niso nič posebno pridni; njihov prebavni učinek je razmeroma majhen; v zdravstvenem oziru pa so otrobi prav pripravno krmilo, za katero ni lahko vsak čas najti nadomestila.

Vsa doslej imenovana krmila so rastlinskega izvora. Če pa hočeš, da boš s pitanjem prašičev popolnoma zadovoljen, moraš izpopolniti svoje delo še s krmili živalskega izvora; živalske beljakovine v krmi tvorijo namreč bolj z uspehom mišičje (meso) v prašičih-pitancih, kakor pa same rastlinske beljakovine, ki jim manjka nekaterih amino-kislin. Zato popolnoma po pravici trdijo gospodarji: Pitanje prašičev brez mleka ne velja! Popolnoma dobesedno to sicer ne velja, ker mleko in mlečne odpadke, ki jih dobimo pri izdelovanju surovega masla in sira (pinjenec in sirotka), lahko nadomestimo pri pitanju popolnoma ekvivalentno (enako veljavno) z raznimi kupljenimi mokami (ribjo, mesno, krvno moko). Toda te so za nas večinoma predrage na eni strani, na drugi je pa tudi resnica, da dobimo s pomočjo mleka in njegovih odpadkov najboljše, najokusnejše produkte od pitanih živali, pa naj gre za sveže prašičevo meso, ali pa za posušeno blago (gnjat, klobase) ali pa za slanino (špeh). Tudi tropine lahko uporabiš za pitanje, zlasti take, ki vsebujejo mnogo beljakovin, kakor so n. pr. tropine od soje in od zemeljskega oreha (arašidove), pa tudi take, ki imajo sicer manj beljakovin (palmove ali kokosove), so pa zato izredno okusne in blagodejno vplivajo na kakovost mesa in slanine. Na dan pokladamo teh dobrot po 10 do 20 dkg vsaki živali. Seveda pa tudi tukaj odločuje cena; na eni strani cena tujih krmil (če niso predraga), na drugi pa cena živih prašičev, ki jih bomo prodali (če ni prenizka) ali bomo kupovali tuja krmila ali pa se raje držali samo doma pridelanih. O množini krme spregovorimo o priliki.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Naši mali

Cirilček

Cirilček je bil šele dve leti star, toda kljub temu je znal biti včasih tako siten, da mu vsa hiša ni bila kos. Nekega dne je zopet sitnaril, cmeril se je in drl, da je bila mati vsa iz sebe. Zastonj ga je tolažila, ponujala mu to in ono stvar in ga božala, da bi ga umirila. Cirilček se za vse njene ljubeznivosti še zmenil ni. Kar naprej je pel svojo

lepo pesem, ki je šla materi prav do srca in vabila še sosedo, da so stikale glave in se menile o negodnem otroku, ki je za samo nadlogo pri hiši. Bogve, koliko časa bi se bila še razlegala prelepa pesem po hiši, da ni prišel domov oče, ki mu ta pesem ni bila prav nič všeč. Nekaj časa je gledal malega sitneža in materino razneževanje, nato ga je začela roka srbeti, da bi bil fantu nekaj gorkih naštel. Toda mahoma ga je obšla druga misel in spoznal je, da je fantovi situaciji krivo samo dolgočas-

Je, ker nima nikakega dela in nobene stvari, s čimer bi premotil svojo sitnost. Vzel je fanta v naročje in odšel z njim v hlev. Fant se je branil, se vso pot cemeril, ko pa je prišel v hlev in ga je oče postavil na tla poleg lepega konja, ki je stal v ogradi, se je mahoma umiril. Ves je postal živ, stegoval je ročici in skušal pobožati konja po rusi grivi. Oče ga je dvignil k sebi, da je lahko dosegel konja za vrat in nato se je začel učen pogovor med očetom in sinom.

»Vidiš, to je naš ljubi Pram,« je rekel oče, »ki nam pomaga delati. Zdaj je v hlevu in je vesel, da lahko počiva, ampak prej je bil na polju in je moral orati. Ali vidiš, kako mu tekne zob, ki sem mu ga nasul v jasli?«

»Ali kruh tudi jé?« je vprašal fantek.

»Tudi, če mu ga daš.«

In oče je privlekel iz žepa suho skorjo kruha. Vedno jo je nosil s seboj, da se je lahko prikupil živini in jo poplačal za trdo delo. Dal je fantu skorjico.

»Na, daj jo konjičku, da te bo rad imel. Ampak ne v roko, da te ne ugrizne. Živini dajemo kruh le na roki.«

Fantek je ubogal, vzel skorjo kruha na roko in jo ponujal konju. Konj je prhnil, toda fantek se je zbal in odmaknil roko.

»Ne boj se,« je rekel oče, »nič ti ne bo storil. Samo mirno drži roko, pa konjiček ne bo zgrabil zanjo, ampak le za kruh.«

Res se je fantku posrečilo, da mu je konjiček vzel kruh z roke in fantek je bil presrečen. Nato sta se z očetom še veliko pomenila o konju: kako stopa, zakaj ima podkev na nogi, zakaj se mu dlaka sveti, kako ga vprežemo, zakaj ima uздо. Konjiček je mirno stal v svoji ograji, zobal oves ter včasih zadovoljno strigel z ušesi ter zdaj pa zdaj zamahnil s košatim repom, da je odpodil nadležno muho. Cirilček je bil presrečen in ga je oče odpeljal nazaj v hišo, ni bilo več sledu o njegovi cemeravosti in sitnosti. Zdaj si je privezal pručico okoli vratu in je bil konj in vlačil voz, strigel z ušesi in copotal v nogami, kakor je v hlevu videl konja.

Poslej domači niso bili nikoli več v zadregi, kako bi zmotili malega Cirilčka, kadar ga je spet sitnost prijala. Samo v hlev so ga peljali, zdaj h konju, zdaj h kravi ali telčku ali volu, včasih tudi k malim pujskom in vsakikrat je fanta

ob živini minila slaba volja. Kmalu je natančno poznal vso domačo živino in vedel je, kaj je vsaki potreba, da je zadovoljna in zdrava. Po cele popoldneve je presedel na dvorišču sredi med kokošmi in se pogovarjal z njimi, jih krmil in hodil za putkami v hlev gledat, če so že znesle jajčka. Živali so postale njegove tovarišice, pa tudi njegove učiteljice.

Zdaj je iz Cirilčka že davno postal Ciril. Postaven kmetski fant je, ki pridno pomaga očetu pri delu na polju in pri hiši. Še vedno pa ima rad živali in nikoli se ne zgodi, da bi pretepal živino, ki mu pomaga pri delu, nikoli ne naklada konju pretežkega bremena in ga ne bije, če žival ne more speljati, ampak ji rajši pomaga, da ji olajša breme. V mladih letih ga je oče naučil ljubiti in ceniti živino, in ta ljubezen mu je ostala še do današnjih dni.

Vsaj pred otrokom nikar!

O domu, o materi in očetu smo se pogovarjali tisti dan, pa se razgovor kar ni in ni mogel razviti. Otroki, ki je navadno pri razgovorih vodil ves razred, je molčal. Molčje je sedel, le oči je od časa do časa začudeno, vprašujoče in žalostno uprl v me. Morda je bolan, sem mislila in skušala razgibati ostale. Zaman je bil ves trud. V mislih sem iskala vzroka, pa nisem ga mogla najti. »Mamo in ata imate vsi zelo radi, kaj ne?« sem vprašala, da pomagam iz zadrege otrokom in sebi. Veselila sem se že žarečih oči, ki mi bodo to zatrdile in pregnale dosedanje molčečnost. Pa glej razočaranja! Nekaj oči je res zaiskrla, nekaj je ostalo brezbriznih, v nekaterih pa je ob tem vprašanju ugasnilo še tisto malo ognja, kar sem ga prej opazila. Tisti hip se je uprlo vame dvoje oči, tako žalostnih, da sem se zgrozila pred bridkostjo, ki sem jo brala v njih. »Kaj je?« sem nehote vprašala, ne da bi mislila tisti hip na odgovor, še manj pa sem pomislila na njegove posledice. Pa vstane otrok in z ubitim glasom pove: »Jaz pa ata nimam nič radi!« — »Zakaj?« — Ker mamó vedno kregajo in tudi tepejo.« Je iztrgal otrok iz sebe in meni je bilo žal izgovorjenega vprašanja. Preden sem našla besede v odgovor, v to lažbo, je ves razred zaživel. To, česar

jaz prej nisem dosegla z vsem prizadevanjem, je dosegel otrok s svojo žalostno izpovedjo, seveda drugače, kot mi je bilo ljubo. Z redkimi izjemamo so se oglašali vsi vprek: »Jaz tudi ne maram ata!« — »Naš ata tudi mamó tepejo!« — »Naš ata tudi, kadar so pijani!« — V tem prekipevajočem izbruhu otroških izpovedi nisem mogla vsega razumeti, toda mnogo več kot besede so mi povedale otroške oči, ki so v tistih trenutkih tako čudno žarele. Koliko groze, koliko zadržane bolesti je bilo v njih! Ubogi otroci! — Vse moči sem morala zbrati, da sem zajezila presilni izbruh otroške bolesti, ki mi je z žalostjo napolnjevala srce. Razumela sem zdaj, zakaj se prej razgovor kljub vsem naporom ni mogel razviti. Ob sklepu ure pa so otroci sami, ne vem več, kako je prišlo do tega, prosili, naj molimo za mame in ate, da bi bili pridni. Molili smo, jaz pa sem med molitvijo opazovala otroke, ki so molili s toliko resnobo in razumevanjem, da še nisem videla otrok tako moliti. Saj so molili zato, da bi bili njih starši pridni! Skozi njih oči sem gledala dalje v njih duše in brala v njih vse neizpovedane žalostne zgodbe, ki so jim grenile mlade dni. V otroških dušah sem brala, mislila pa sem na matere in očete. Ko bi jim mogla zdajle, ta hip, pokazati njihove malčke, kako molijo zanje, ko bi jim mogla povedati, kaj jih je prisililo k tej molitvi, morda bi se jim vendar odprle oči, morda bi vendar spoznali svoj greh.

Oče! Mati! Zaradi vajinega otroka, v trenutkih ljubezni spočetega, vaju prosim, ljubita se! Ljubita se, kot sta se v trenutkih, ko je Gospod blagoslovil vajino zvezo. Spoštujta se! Ti, oče, spoštuj mater svojih otrok, in ti, mati, ne govori otrokom zaničljivo o svojem možu, ker s tem ubijaš v njih dušah ljubezen do očeta. Če se sama ne bosta ljubila in spoštovala, ne pričakujta ljubezni in spoštovanja od otrok. Nimata pravice! Trenja, ki nastanejo med vama, poravnajta mirno, brez psovovanja. Nikdar pa naj ne bo otrok priča vajinega nesoglasja. Ne ubijajta si sama otroške ljubezni z mučnimi nastopi, pri katerih je otrok za pričo! Bolj kot si moreta misliti, boljijo taki nastopi otroka, mu ubijajo ljubezen in zastrupljajo dušo. Ko bo ta vajin otrok dorastel, mar misliš ti, oče, da se bo kot fant pomišljal dvig-

niti desnico proti tebi, ki si jo vpricho njega neštetokrat dvignil proti njegovi materi — svoji ženi? Mar misliš ti, mati, da se mu bo uprlo vreči ti v obraz ono psovko, s katero si ti neštetokrat psovala njegovega očeta? — In še dalje. Kakšen bo vajen otrok — deček sedaj — kot mož? In vajina deklica? Mislita li, da bo imela pogum vstopiti v zakon, o katerem ima zaradi vaju tako žalostno sliko?

Oče! Mati! Vsaj vpricho otrok ne kajita nesoglasij, ki so med vama! Če ne zaradi medsebojne ljubezni, zaradi ljubezni otrok do vaju, se vzdržita takih nastopov! Morda bosta nekoč hrepnela po tej ljubezni in jo klicala, pa je priklicati ne bosta mogla. Kako bo bolela tedaj zavest: Sama sva jo ubila! Mislita zdaj, dokler še ni prepozno...

KUHINJA

Ocvrte gobe. Lepe, zdrave gobe zrežem na prst debele kose, jih poparim, osvežim z mrzlo vodo, osušim in pomakam v osoljeno tekočino, ki sem jo pripravila iz celega jajca in toliko moke, da je testo gosto kot za vlitke rezance. Tako pripravljene gobine koščke srem na masti, na olju ali na maslu.

Kostanjev pirè. Kostanj skuham v malo osoljeni vodi. Kuhanega olupim in stolcem ter denem v razbeljeno surovo maslo in pustim v maščobi par minut. Med praženjem prilijem par žlic vina. Pirè dam k pečeni divjačini ali k pečenim svinjskim zarebrnicam.

Mezga iz jabolk in kuten. Natehtam toliko surovih jabolk kakor kuten. Kutae in jabolka operem in zbršem, razdelim jih na kose in jim odstranim peščišče. Potem skuham oboje skupaj v malo vode do mehkega. Mehke sadeže pretlačim skozi sito, denem v lonec in dodam na vsak kilogram sadja $\frac{3}{4}$ kg sladkorja. Kuhamo mezgo denem v kozarce in zavžem s pergamentom.

Lekarna

Lecjanovo žganje uživaj po žilcu vselej, ko si se pregrel ali prepotil. Lecjan uredi vse telo, izganja vetrove in žlemlje, prežene bodec od vetrov, uredi žlemlje in razžene sesedeno kri. Kdor uživa na tešče vsak dan požirek lecjanovega žganja, dočaka zdrav visoko starost in ni nikdar ne predebel ne presuh. Če imaš pa kaj vnetega v telesu, ni tačas lecjan na mestu.

GOSPODARSKE VESTI

CENE

Ljubljana. Pšenica 100 kg 190—200 din, ječmen 200—225, rž 175—200, oves 175—225, koruza 165—190, fižol 250, krompir 100—125, lucerna 100, seno 90—100, slama 25—30 din. Te cene se nanašajo na okraj Ljubljana-okolica.

Brežice. Pšenica 100 kg 150 din, ječmen 140, rž 140, oves 150, koruza 120—145, fižol 250—300, krompir 100, lucerna 80, seno 50—60, slama 25—30; jabolka 50—150 din 100 kg. Vinski mošt iz kvalitetnih vrst 5, navaden 4, navadno vino 5, finejši 6 din za 1 liter.

Kranj. Cene na debelo od 50 kg navzgor: pšenica 1.90, ječmen 1.80, rž 1.85, oves 1.60, koruza 1.35, fižol 3.50—4, krompir 0.80—1, suha lucerna 0.75, seno 0.75, slama 0.50 din za 1 kg. Jabolka 4—6, bruske 5—7 din (na trgu!).

Ljutomer. Pšenica 100 kg 165 din, ječmen 120, oves 120, koruza 140, fižol 200, krompir 60—70, seno 45, slama 30, jabolka 75—175 din za 100 kg. Drva 80 din 1 m, mleko 1.50 za 1 l, maslo 18—20 za 1 kg, grozdje 3 din. Vino navadno pri vinogradnikih 4—5, finejše 6—9 din za 1 liter.

Črnomelj. Pšenica 100 kg 180 din, ječmen 170, rž 175, oves 150—160, koruza 150, fižol 250—300, krompir 80—90, seno 80—100, slama 25—30 din. Drva 1 m 55—60, mleko 1 l 2, surovo maslo 1 kg 24—26. Vino navadno pri vinogradnikih 4 din, finejši odbrano 5—5.50 din za 1 liter.

ŽIVINA

Ljubljana. V ljubljanski okolici je imela živina v zadnjem času tele cene: voli I. vrste 5.50—6 din, II. 5, III. 4—5; telice I. 5.50—6, II. 5, III. 4—5; krave I. 4—4.50, II. 3.50—4, III. 2.50—3; teleta I. 6.50—7, II. 6; prašiči špeharji 9—9.50, pršutarji 8—9 din za 1 kg žive teže. — Surove kože goveje 11, telečje 13, svinjske 7 din za 1 kg.

Kamnik. V prvi polovici oktobra je veljala živina: voli I. vrste 5.50—6 din, II. 5, III. 3.50—4; telice I. 5, II. 4, III. 3.50; krave I. 4.50, II. 3.50—4, III. 3; teleta I. 6.50, II. 6; prašiči špeharji 8—9, pršutarji 7.50—8 din za 1 kg žive teže. — Surove kože goveje 9, telečje 13, svinjske 8 din za 1 kg.

Logatec. Prve dni oktobra so zaznamovali sledeče živinske cene: voli I. vrste 5—6 din, II. 5, III. 4—5; telice I. 6, II. 5.50, III. 4—5; krave I. 5, II. 4.50, III. 3—4; teleta I. 8, II. 7; prašiči špeharji 10—11, pršutarji 9 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 8, telečje 9, svinjske 6 din za 1 kg.

Šmarje pri Jelšah. V okraju se gibljejo cene živine takole: voli I. vrste 5—5.70 din, II. 4—5, III. 2.75—4; telice I. 4—5, II. 3—4, III. 3; krave I. 4.50, II. 3.50, III. 2.50; teleta I. 5, II. 4; prašiči špeharji 9—10, pršutarji 7—8 din za 1 kg žive teže.

Kranj. Govejih sejmov zaradi boleznih. Prašiči špeharji veljajo 9 din, pršutarji 7—8 din za 1 kg žive teže. Mladi prašički 7 do 8 tednov stari 110—150 din komad.

Ptuj. Prve dni oktobra so prodajali živino po tehle cenah: voli 3—4.50, krave 2—3.75, biki 3—4, junci 3.25, telice 3—4.60 din za 1 kg žive teže. Prašiči pršutarji 6.75—7, debele svinje 7.25—7.50, plemenske 5—6.25 din za 1 kg žive teže. Mladi prašički 6 do 12 tednov 40—125 din komad.

Črnomelj. V zadnjih dneh poročajo o naslednjih živinskih cenah v okraju: voli I. vrste 5—5.50 din, II. 4.25—4.50, III. 3.25—3.75; telice I. 4.75—5, II. 4—4.50, III. 3.50—4; krave I. 4—4.50, II. 3.50—4, III. 3; teleta I. 6—6.50, II. 5—5.50; prašiči špeharji 8, pršutarji 7 din za 1 kg žive teže. Surove kože goveje 9, telečje 14—15 in svinjske 7 din za 1 kg.

SEJMI

28. okt.: gov., svinj. in kram. Krško, evinj. Središče, živ. in kram. Dramlje, živ. Marija Graдец-Laško. — **24. okt.:** živ. in kram. Novo mesto, Dol. Logatec, konj. in gov. Maribor, živ. in kram. Velenje, evinj. Dol. Lendava. — **25. okt.:** evinj. Celje, Ptuj, Trbovlje, živ. in kram. Lemberg. — **26. okt.:** gov. in evinj. Videm na Savi, svinj. Turnišče. — **27. okt.:** gov., konj., kram. Št. Rupert, evinj. in drobn. Maribor, gov. in kram. Križevci v Slov. krajini, gov. in kram. Martjanci. — **28. okt.:** gov. in kram. Mokronog, živ. in kram. Lož, gov., evinj., kram. Mokronog, živ. in kram. Radovljica, Žužemberk, evinj. Brežice, Celje, Trbovlje, gov., ovce, koze in kram. Gornji grad, živ. in kram. Koračice, Slovenska Bistrica, Sv. Jurij pri Celju-trg, živ. in kram. Dol. Lendava.

PRAVNI NASVETI

Pritoževanje zaradi graditve nove občinske ceste. A. R. Pritožujete se, ker namerava občina zgraditi občinsko cesto čez vaše njive in travnika. Mnenja ste, da je cesta nepotrebna, ker imate staro cesto, ki pa jo je občina precej zanemarila. Vprašate, ali je to prav, da vam kar s silo hočejo odvzeti zemljišče za cesto, in kako bi se temu uprli. — Če je sklep o zgraditvi občinske ceste pravomočen, se mu ne boste mogli več uspešno upirati. Najbolje bo, da se z občino mirno pobotate glede odkupa sveta. Drugače boste morali svet odstopiti po razlastitvi. V vsakem primeru imate pravico do primerne odškodnine. Na vaše pripombe, ali je tako ravnanje pravično, vam moremo le odgovoriti, da imajo javne koristi vedno prednost pred zasebnimi in da mora zasebnik večkrat kaj žrtvovati v korist splošnosti. Cesta, ki jo nameravajo graditi, je gotovo potrebna za vašo občino, ali vsaj za večino občanov, zato nikakor ni pametno, da se oni občani, ki jim nameravana cesta ni nujno potrebna, krčevito upirajo graditvi.

Rubežen. Z. J. Dne prvega novembra boste morali plačati obrok dolga. Drugi upnik vas pa že sedaj rubi. Ker nimate nobenega denarja, vprašate, kako bi preprečili rubežen in stroške, ki ob taki priliki nastanejo. — Ne moremo vam drugega svetovati, kakor da se z upniki z lepa pomenite in jih prosite, da počakajo na plačilo dolga.

Rentnina in zgradarina. B. I. Plačevati morate od hiše zgradarino in poleg tega še rentnino, ker oddajate poleti nekaj sob tujcem. Radi bi vedeli, kateri davek je večji, ali zgradarina ali rentnina in ali vam na te davke računajo tudi doklade. Zgradarina se odmerja po čistem dohodku zgradbe. Čisti dohodek zgradbe je razlika med faktično ali ocenjeno kosmato najemnino in stroški, ki se pripoznajo po čl. 36 zakona o neposrednih davkih. V vašem kraju se sme odbiti za vzdrževanje, upravo in pa amortizacijo zgradbe 25% od vsote kosmate najemnine. Ko davek na dohodek se plačuje: 1. osnovni davek z 12% od letnega čistega dohodka; 2. dopolnilni davek po vsoti skupnega čistega dohodka vseh davku zavezanil zgradb istega zavezanca v območju enega davčnega oblastva I. stopnje, in sicer od prvih začelih ali polnih 10.000 din 2%, od prihodnjih 10.000 din 4% itd. Samoupravne doklade se nalagajo pri zgradarini samo na osnovni davek ne pa tudi na dopolnilni davek. — Kar se pa rentnine tiče, je pa davčna osnova v vašem primeru dohodek ali vrednost dohodka po stanju prejšnjega

davčnega leta. Davčna stopnja pa je pri rentnini različna. Vdove, osebe pod skrbstvom in ostale siromašne osebe, kateri skupni dohodek, zavezan kateremu koli neposrednemu davku, ni po cenitvi davčnega odbora večji od 10.000 din, plačujejo kot rentnino 8% od vsakih 100 din davčne osnove. Ta davek v navedenem primeru ni zavezan nikakršnim samoupravnim dokladom, ki se pa nalagajo na ostale vrste rentnine, navedene v čl. 69 I. stavek zakona o neposrednih davkih.

Denar v zadrugi hranilnici. I. K. D. V domači hranilnici imate vsoto denarja. Radi bi ga nekaj dvignili, pa ga vam ne dajo, češ da nimajo gotovine, ker ni nobenih novih vlog. Vprašate, kaj bi storili, da bi prišli do svojega denarja, ki ga nujno potrebujete. — Če se je hranilnica okoristila z zaščito, vam je dolžna izplačevati vlogo po izplačilnem načrtu, ki ga ji je odobrilo trgovsko ministrstvo. — Kakšen je ta načrt, vprašajte pri hranilnici sami. Če pa hranilnica ni zaščitena pa veljajo za njo predpisi »uredbe o izplačevanju vlog pri denarnih zavodih« z dne 7. septembra t. l. Po tej uredbi mora hranilnica izplačati vsote do 5000 din ne glede na višino vloge brez odpovedi; vsote nad 5000 do 20.000 din po enomesečni odpovedi; vsote nad 20.000 do 50.000 din po dvomesečni odpovedi; vsote nad din 50.000 pa po trimesečni odpovedi. — To uredbo gotovo tudi pri vaši hranilnici poznajo in se morajo po njej ravnavati.

Nadurno delo učenca. A. L. B. Za delo, ki ga je učenec prostovoljno vršil preko zakonitega delovnega časa, po našem mnenju učenec ne more zahtevati nobene nagrade. Saj je vse to učna doba in kar učenec več dela, dela tudi v lastno korist, ker se vse bolj izvešča v svojem poklicu. Mojster, ki se je zavezal dati učenču hrano, je zadostil svoji obvezi, če je dal vajencu 3 krat na dan hrano. Seveda mora biti ta hrana zadostna. Ako mojster ni dajal zadostne hrane, je s tem zanemaril svojo dolžnost in ga lahko oblastvo kaznuje z globo od 25 do 1500 din.

Meščanska šola in trgovski pomočnik. V. Z. — Dovršili ste meščansko šolo in bi radi postali trgovski pomočnik. Vprašate, ali takoj lahko postanete pomočnik in kako dolgo boste morali služiti kot pomočnik, da boste pridobili predpisano izobrazbo za samostojno izvrševanje trgovine. — Dovršena meščanska šola velja v trgovini kot dokaz dovršene dvoletne učne dobe in enega leta pomočniške dobe. Iz tega izhaja, da boste morali prebiti vsaj eno leto kot pomočnik v trgovinski obrti, da boste imeli potrebno izobrazbo za samostojno izvrševanje trgovine.